Europos Parlamentas
2019-2024

Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komitetas
Moterų teisių ir lyčių lygybės komitetas

2020/2035(INL)

20.5.2021

PRANEŠIMO PROJEKTAS

su rekomendacijomis Komisijai „Kova su smurtu dėl lyties: kibernetinis smurtas“
(2020/2035(INL))

Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komitetas
Moterų teisių ir lyčių lygybės komitetas

Pranešėjos: Sylwia Spurek, Elissavet Vozemberg-Vrionidi

(Iniciatyva. Darbo tvarkos taisyklių 47 straipsnis)
(Bendra komitetų procedūra. Darbo tvarkos taisyklių 58 straipsnis)

(Pasiūlymo autorės: Sylwia Spurek, Elissavet Vozemberg-Vrionidi)

TURINYS

Psl.

PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS 3

PASIŪLYMO DĖL REZOLIUCIJOS PRIEDAS. REKOMENDACIJOS KOMISIJAI DĖL PRAŠOMO PASIŪLYMO „KOVA SU SMURTU DĖL LYTIES: KIBERNETINIS SMURTAS“ TURINIO 7

AIŠKINAMOJI DALIS 10

PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS

su rekomendacijomis Komisijai „Kova su smurtu dėl lyties: kibernetinis smurtas“ (2020/2035(INL))

Europos Parlamentas,

– atsižvelgdamas į Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnį ir 3 straipsnio 3 dalį,

– atsižvelgdamas į Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 83 straipsnio 1 dalį ir 225 straipsnį,

– atsižvelgdamas į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją, ypač į jos 7, 8, 10, 11, 12, 21, 23, 24, 25, 26 ir 47 straipsnius,

– atsižvelgdamas į 2020 m. kovo 5 d. Komisijos komunikatą „Lygybės sąjunga. 2020–2025 m. lyčių lygybės strategija“,

– atsižvelgdamas į 2020 m. birželio 24 d. Komisijos komunikatą „2020–2025 m. ES strategija dėl nusikaltimų aukų teisių“,

– atsižvelgdamas į Europos Tarybos konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo,

– atsižvelgdamas į 2021 m. sausio 21 d. savo rezoliuciją dėl ES lyčių lygybės strategijos[1],

– atsižvelgdamas į žmogaus teisių srities Jungtinių Tautų teisinių dokumentų nuostatas, ypač susijusias su moterų teisėmis, ir kitus Jungtinių Tautų dokumentus dėl smurto prieš moteris,

– atsižvelgdamas į 2020 m. gruodžio 16 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucijas „Didesnės pastangos užkirsti kelią visų formų smurtui prieš moteris ir mergaites ir jį panaikinti“ (A/RES/75/161) ir „Teisė į privatumą skaitmeniniame amžiuje“ (A/RES/75/176),

– atsižvelgdamas į 2018 m. liepos 2 d. Jungtinių Tautų žmogaus teisių tarybos rezoliuciją „Spartesnės pastangos panaikinti smurtą prieš moteris ir mergaites. Smurto prieš moteris ir mergaites skaitmeninėje aplinkoje prevencija ir reagavimas į jį“ (A/HRC/38/L.6),

– atsižvelgdamas į Europos Parlamento tyrimų tarnybos tyrimą „Kova su smurtu dėl lyties: kibernetinis smurtas“ (Europos pridėtinės vertės vertinimas),

– atsižvelgdamas į Europos lyčių lygybės instituto Lyčių lygybės indeksą,

– atsižvelgdamas į 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas

[1] Priimti tekstai, P9_TA(2021)0025.

2001/220/TVR[2],

– atsižvelgdamas į Darbo tvarkos taisyklių 47 ir 54 straipsnius,

– atsižvelgdamas į bendrus Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komiteto ir Moterų teisių ir lyčių lygybės komiteto svarstymus pagal Darbo tvarkos taisyklių 58 straipsnį,

– atsižvelgdamas į Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komiteto ir Moterų teisių ir lyčių lygybės komiteto pranešimą (A9-0000/2021),

A. kadangi pirmuoju Sąjungos 2020–2025 m. lyčių lygybės strategijos tikslu daugiausia dėmesio skiriama smurto dėl lyties panaikinimui ir jis apibūdinamas kaip „vienas iš didžiausių mūsų visuomenės uždavinių“;

B. kadangi smurtas prieš moteris ir kitų formų smurtas dėl lyties yra plačiai paplitęs Sąjungoje ir turi būti suprantamas kaip kraštutinė diskriminacijos forma; kadangi smurtas dėl lyties yra susijęs su netolygiu moterų ir vyrų galios pasidalijimu, seksizmu ir lyčių stereotipais ir tai paskatino vyrus dominuoti moterų atžvilgiu ir jas diskriminuoti;

C. kadangi smurto prieš moteris ir smurto dėl lyties formos ir apraiškos yra skirtingos, tačiau nėra viena su kita nesusijusios; kadangi šios skirtingos smurto formos dažnai yra tarpusavyje susijusios ir neatskiriamos nuo smurto realiame gyvenime, nes jos gali pasireikšti prieš smurtą realiame gyvenime, kartu su juo arba jį tęsti;

D. kadangi priekabiavimas, persekiojimas ir patyčios kibernetinėje erdvėje, nesantaikos kurstymas, įžeidinėjimai, asmeninės informacijos atskleidimas ir privačių seksualių nuotraukų viešinimas internete yra vienos iš dažniausiai pasitaikančių kibernetinio smurto dėl lyties rūšių; kadangi kai kurios valstybės narės priėmė specialius teisės aktus tik dėl kai kurių iš šių konkrečių smurto formų;

E. kadangi, nepaisant didėjančio informuotumo apie kibernetinio smurto dėl lyties reiškinį, dėl to, kad trūksta išsamių ir naujausių duomenų ir nepakankamai pranešama apie kibernetinio smurto dėl lyties atvejus, neįmanoma tiksliai įvertinti jo paplitimo; kadangi atlikus kibernetinio smurto dėl lyties Europos pridėtinės vertės vertinimą apskaičiuota, kad 4–7 proc. moterų Sąjungoje per pastaruosius 12 mėnesių patyrė priekabiavimą kibernetinėje erdvėje, o 1–3 proc. patyrė persekiojimą kibernetinėje erdvėje;

F. kadangi prieš moteris kibernetinis smurtas gali būti nukreiptas individualiai arba dėl to, kad jos priklauso tam tikrai bendruomenei; kadangi tarpsektorinė diskriminacija gali paaštrinti kibernetinio smurto dėl lyties pasekmes;

G. kadangi kai kurioms moterims, pvz., politikėms, viešąsias pareigas einančioms moterims, žurnalistėms, tinklaraštininkėms ir žmogaus teisių gynėjoms, ypač didelį poveikį daro kibernetinis smurtas dėl lyties ir kadangi dėl to jos patiria ne tik psichologinę žalą ir kančias, bet tai jas ir atgraso nuo skaitmeninio dalyvavimo politiniame, socialiniame ir kultūriniame gyvenime;

[2] OL L 315, 2012 11 14 , p. 57.

H. kadangi kibernetinis smurtas dėl lyties daro poveikį psichikos sveikatai, visapusiškam naudojimuisi pagrindinėmis teisėmis ir netgi demokratijai ir turi pasekmių visuomenei, įskaitant ekonominį poveikį;

1. pabrėžia, kad kibernetinis smurtas dėl lyties yra smurto dėl lyties realiame gyvenime tąsa ir kad jokia politinė alternatyva nebus veiksminga, jei nebus atsižvelgta į šią tikrovę;

2. palankiai vertina Komisijos pateiktą 2020–2025 m. Sąjungos lyčių lygybės strategiją kaip kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu dėl lyties bei jo pagrindinių priežasčių šalinimo priemonę;

3. pabrėžia, kad COVID-19 pandemija padidino smurto ir prievartos šeimoje riziką, nes aukos yra priverstos praleisti daugiau laiko su smurtautojais ir paprastai yra labiau atskirtos nuo paramos tinklų; ragina valstybes nares padidinti pagalbą, kurią jos teikia per prieglaudas, pagalbos linijas ir paramos tarnybas, siekiant apsaugoti aukas ir sudaryti palankesnes sąlygas pranešti apie smurtą dėl lyties;

4. pabrėžia, kad kibernetinis smurtas dėl lyties yra tarpvalstybinio pobūdžio, atsižvelgiant į IRT naudojimo tarpvalstybinį aspektą;

5. ragina valstybes nares skatinti informuotumo didinimą, įgyvendinti nacionalinius baudžiamosios teisenos įstatymus ir specialias politikos priemones bei programas, kad būtų užkirstas kelias kibernetiniam smurtui dėl lyties ir kovojama su tokius veiksmus įvykdžiusių asmenų nebaudžiamumu;

6. primygtinai ragina Komisiją ir valstybes nares sukurti patikimą sistemą, skirtą reguliariai rinkti statistinius suskirstytus ir palyginamus duomenis apie smurtą dėl lyties, įskaitant kibernetinį smurtą;

7. pažymi, kad, be kita ko, stresas, koncentracijos problemos, nerimas, panikos priepuoliai, žemas savigarbos lygis, depresija, potrauminio streso sutrikimas, pasitikėjimo stoka ir kontrolės jausmo stoka, kuriuos sukelia kibernetinis smurtas, gali daryti poveikį psichikos sveikatai;

8. pabrėžia, kad kibernetinis smurtas dėl lyties sukelia psichologinių, socialinių ir ekonominių pasekmių;

9. ragina valstybes nares ypatingą dėmesį skirti moterims, priklausančioms grupėms, kurių padėtis dėl kibernetinio smurto dėl lyties yra pažeidžiama, ir parengti šioms konkrečioms grupėms skirtas specialias paramos paslaugas ir švietimo programas;

10. apgailestauja, kad dėl kibernetinio smurto dėl lyties mažėja moterų dalyvavimas viešuose debatuose, o tai kenkia demokratiniams Sąjungos principams; apgailestauja, kad „nutildymo efektas“ visų pirma buvo nukreiptas prieš aktyvistes, žurnalistes ir politikes siekiant atgrasyti moteris dalyvauti politiniame gyvenime ir sprendimų priėmimo srityse;

11. primena, kad lyčių stereotipai yra diskriminacijos dėl lyties pagrindas ir viena iš pagrindinių kliūčių, trukdančių moterims ir mergaitėms patekti į IRT ir skaitmenines sritis; pabrėžia, kad reikia spręsti lyčių nelygybės IRT sektoriuje problemą rengiant

švietimo, informuotumo didinimo kampanijas ir skatinant atstovavimą moterims šiame sektoriuje;

12. pabrėžia, kad reikia apsaugoti kibernetinio smurto dėl lyties aukas, jas remti ir užtikrinti jų patirtos žalos atlyginimą;

13. primena, kad Taryba turi skubiai užbaigti Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencijos) ratifikavimą remiantis plačiu be jokių apribojimų prisijungimu ir raginti ją ratifikuoti, greitai bei tinkamai ją įgyvendinti ir užtikrinti jos vykdymą visose valstybėse narėse; pabrėžia, kad Stambulo konvencija yra išsamiausia tarptautinė sutartis, kuria šalinamos pagrindinės visų formų smurto dėl lyties priežastys; pabrėžia, kad šis raginimas nesumenkina raginimo priimti Sąjungos teisės aktą dėl kovos su smurtu dėl lyties, o veikiau jį papildo;

14. dar kartą tvirtai patvirtina savo įsipareigojimą, kaip jau yra pareiškęs anksčiau, kovoti su smurtu dėl lyties ir parengti išsamią direktyvą, kuri apimtų visas jo formas, nes tai geriausias būdas nutraukti smurtą dėl lyties;

15. prašo Tarybos pradėti taikyti nuostatą dėl pereigos priimant sprendimą, kuriuo smurtas dėl lyties pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 83 straipsnio 1 dalies trečią pastraipą pripažįstamas itin sunkių tarpvalstybinio pobūdžio nusikaltimų sritimi;

16. prašo, kad Komisija, remdamasi SESV 83 straipsnio 1 dalies pirma pastraipa, nepagrįstai nedelsdama pateiktų pasiūlymą dėl teisės akto, kuriuo būtų nustatomos kovos su kibernetiniu smurtu dėl lyties priemonės, atsižvelgiant į šio dokumento priede išdėstytas rekomendacijas; nurodo, kad šiuo pasiūlymu neturėtų būti kenkiama pastangoms smurtą dėl lyties priskirti prie naujos itin sunkių tarpvalstybinio pobūdžio nusikaltimų srities pagal SESV 83 straipsnio 1 dalies trečią pastraipą arba bet kokius išvestinius teisės aktus dėl smurto dėl lyties, kaip prašė Parlamentas savo ankstesniuose raginimuose;

17. paveda Pirmininkui perduoti šią rezoliuciją ir pridedamas rekomendacijas Komisijai ir Tarybai.

PASIŪLYMO DĖL REZOLIUCIJOS PRIEDAS. REKOMENDACIJOS KOMISIJAI DĖL PRAŠOMO PASIŪLYMO „KOVA SU SMURTU DĖL LYTIES: KIBERNETINIS SMURTAS“ TURINIO

1 rekomendacija dėl direktyvos, kurią rengiamasi priimti, tikslo

Direktyvos tikslas turėtų būti nustatyti būtiniausias taisykles, susijusias su kibernetinio smurto dėl lyties nusikaltimo apibrėžtimi ir susijusiomis sankcijomis, nustatyti priemones, kuriomis būtų skatinami ir remiami valstybių narių veiksmai šių nusikaltimų prevencijos srityje, taip pat aukų apsaugos, paramos joms ir jų patirtos žalos atlyginimo užtikrinimo priemones.

2 rekomendacija dėl taikymo srities ir apibrėžčių

Kokie nusikaltimai?

Į SESV 83 straipsnio 1 dalį įtrauktas terminas „kompiuteriniai nusikaltimai“ taip pat gali apimti nusikaltimus, padarytus elektroninių ryšių tinklų ar informacinių sistemų atžvilgiu arba juos naudojant, o sunkių formų internetinis smurtas dėl lyties, turintis tarpvalstybinį aspektą, gali patekti į „kompiuterinių nusikaltimų“ sąvoką, kaip apibrėžta SESV 83 straipsnio 1 dalyje.

Be to, priemonės, kuriomis siekiama užkirsti kelią kibernetiniam smurtui dėl lyties ir padėti aukoms, galėtų būti nustatytos remiantis SESV 83 straipsnio 1 dalimi, nes jos papildo pagrindinį direktyvos tikslą.

Į taikymo sritį turėtų būti įtrauktas bet kokios formos smurtas dėl lyties, kuris buvo įvykdytas, prie kurio įvykdymo prisidėta ar kuriuo buvo apsunkintos aplinkybės iš dalies ar visiškai naudojant IRT, pavyzdžiui, mobiliuosius ir išmaniuosius telefonus, internetą, socialinių tinklų platformas ar e. paštą, prieš moterį dėl to, kad ji yra moteris, arba kuris neproporcingai veikia moteris.

Nors neįmanoma pateikti išsamios įvairių kibernetinio smurto dėl lyties formų tipologijos, nes jis nuolat kinta ir atsiranda naujų formų, reikėtų paminėti ir apibrėžti šias rūšis:

- **priekabiavimą kibernetinėje erdvėje** (įskaitant patyčias kibernetinėje erdvėje, nepageidaujamą akivaizdžiai seksualinio turinio medžiagos gavimą, bauginimą);
- **persekiojimą kibernetinėje erdvėje**;
- **su IRT susijusius privatumo pažeidimus** (įskaitant privačių duomenų ar vaizdų, įskaitant intymius duomenis be sutikimo, vertinimą, dalijimąsi ir manipuliavimą jais, privačių seksualių nuotraukų viešinimą ir seksualių vaizdų atskleidimą be sutikimo, asmeninės informacijos viešinimą ir tapatybės vagystę);
- **nuotolinį valdymą arba stebėjimą** (įskaitant atvejus, kai naudojamos mobiliųjų įrenginių šnipinėjimo programėlės);
- **grasinimus** (įskaitant tiesioginius grasinimus ir grasinimus panaudoti smurtą, turto prievartavimą, seksualinių paslaugų ar seksualinės medžiagos prievartavimą (angl. *sextortion*), šantažą);
- **seksistines neapykantą kurstančias kalbas** (įskaitant smurtinio turinio skelbimą ir dalijimąsi juo, seksistinių ar su lytimi susijusių komentarų naudojimą ir įžeidinėjimą, moterų užgauliojimą už jų išreikštą nuomonę ir už tai, kad atsisakė priimti seksualinio

pobūdžio pasiūlymus);
- **savižudybės ar anoreksijos skatinimą ir psichologinę žalą sukeliantį elgesį**;
- **kompiuterinę žalą** rinkmenoms, programoms, prietaisams, išpuolius interneto svetainėse ir kituose skaitmeninio ryšio kanaluose;
- **neteisėtą prieigą** prie mobiliojo telefono, e. pašto, tikralaikių pokalbių žinučių ar socialinių tinklų paskyrų;
- teismų nutartyse nustatytų **ryšių draudimų pažeidimą**;
- **tiesioginį smurtą.**

Kokios aukos?

Subjektinė pasiūlymo taikymo sritis turėtų apimti visas kibernetinio smurto dėl lyties aukas, konkrečiai pripažįstant tarpsektorines diskriminacijos formas ir viešajame gyvenime dalyvaujančias aukas.

3 rekomendacija dėl prevencinių priemonių

Valstybės narės turėtų įgyvendinti įvairias kibernetinio smurto dėl lyties prevencijos priemones:

- informuotumo didinimo ir švietimo programas, kuriose dalyvautų visi susiję subjektai ir suinteresuotieji subjektai, kad būtų šalinamos pagrindinės smurto dėl lyties priežastys, atsižvelgiant į bendrą smurto dėl lyties kontekstą, siekiant pakeisti socialinį ir kultūrinį požiūrį ir panaikinti lyčių stereotipus, kartu skatinant atsakingą elgesį socialiniuose tinkluose ir didinant raštingumą saugaus naudojimosi internetu srityje;
- kibernetinio smurto dėl lyties tyrimus (priežastys, paplitimas, poveikis);
- skaitmeninį švietimą, raštingumą ir įgūdžius, įskaitant mokyklos programose, siekiant skatinti geresnį skaitmeninių technologijų supratimą ir vartotojų įgalėjimą, didinti skaitmeninę įtrauktį, užtikrinti pagarbą pagrindinėms teisėms, panaikinti bet kokią lyčių nelygybę prieigos prie technologijų srityje ir užtikrinti lyčių įvairovę technologijų sektoriuje, visų pirma kuriant naujas technologijas;
- valstybių narių bendradarbiavimo plėtojimą siekiant keistis informacija, ekspertinėmis žiniomis ir geriausios praktikos pavyzdžiais, visų pirma pasitelkiant Europos nusikalstamumo prevencijos tinklą (EUPCN);
- paramą pilietinės visuomenės organizacijoms, veikiančioms smurto dėl lyties prevencijos srityje;
- tikslinio praktikuojančių teisininkų ir kitų specialistų mokymo skatinimą, įskaitant socialinių paslaugų ir teisėsaugos institucijų srityse;
- tarpdisciplininį ir suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimą, be kita ko, su technologijų įmonėmis, prieglobos paslaugų teikėjais ir kompetentingomis institucijomis, dėl geriausios praktikos kovojant su smurtu dėl lyties laikantis pagrindinių teisių.

4 rekomendacija dėl aukų apsaugos, joms skirtos paramos ir jų patirtos žalos atlyginimo

Komisija ir valstybės narės turėtų imtis šių veiksmų, kurie turėtų būti orientuoti į aukas ir apimti tarpsektorinį požiūrį:

- skatinti specialius praktikuojančių teisininkų ir specialistų, dirbančių su kibernetinio

smurto dėl lyties aukomis, įskaitant teisėsaugos institucijas, socialinius, vaikų ir sveikatos priežiūros darbuotojus ir teismų sistemos narius, mokymus; Sąjungos masto mokymo programos galėtų būti įgyvendinamos pagal Teisingumo ir Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programas; visų pirma, daug dėmesio reikėtų skirti antrinei viktimizacijai ir būdams, kaip jos išvengti, dvejopam smurto dėl lyties aspektui (internete ir realiame gyvenime) ir tarpsektorinei diskriminacijai;
- lengvinti prieigą prie informacijos ir kurti specialias paslaugas kibernetinio smurto aukoms (pagalbos linijos, prieglaudos);
- sudaryti palankesnes sąlygas aukoms teikti pranešimus, kad jos galėtų gauti apsaugos orderius, ir kurti žalos atlyginimo mechanizmus, kuriuose būtų numatytos tinkamos kompensacinės priemonės;
- kurti atitinkamų subjektų, pvz., teisminių institucijų, prokurorų, teisėsaugos agentūrų, vietos ir regionų valdžios institucijų ir pilietinės visuomenės organizacijų, bendradarbiavimo mechanizmus.

5 rekomendacija dėl baudžiamojo persekiojimo už kibernetinį smurtą dėl lyties ir jo kriminalizavimo

Remiantis 1 rekomendacijoje pateikta apibrėžtimi, kriminalizuojant kibernetinį smurtą dėl lyties reikėtų atsižvelgti į šiuos kriterijus:

- kibernetinio smurto dėl lyties formas, kurias valstybės narės kriminalizuos (siekiant apimti ir ankstesnius kibernetinių nusikaltimų etapus – kurstymą, pagalbą, bendrininkavimą ir kėsinimąsi);
- mažiausiais ir didžiausias bausmes (įkalinimas ir baudos);
- tarpvalstybinį tyrimą ir baudžiamąjį persekiojimą;
- sunkinančias aplinkybes, atsižvelgiant į nukentėjusių moterų ir mergaičių profilį (pasinaudojimas tam tikromis savybėmis, moterų ir mergaičių pažeidžiamumas internete);
- į auką orientuotą ir tarpsektorinį požiūrį.

6 rekomendacija dėl duomenų rinkimo ir ataskaitų teikimo

Komisija ir valstybės narės turėtų rinkti ir skelbti suskirstytus ir palyginamus duomenis apie kibernetinį smurtą dėl lyties, visų pirma apie įvairių formų kibernetinį smurtą dėl lyties. Šie duomenys turėtų būti paremti ne tik teisėsaugos ataskaitomis, bet ir moterų patirtimi.

Komisija turėtų reguliariai teikti Europos Parlamentui ir Tarybai ataskaitą, kurioje būtų įvertinta, kokiu mastu valstybės narės ėmėsi priemonių pagal siūlomą direktyvą.

AIŠKINAMOJI DALIS

Pasiūlymo bendrosios aplinkybės ir pagrindimas

Smurtas dėl lyties internete ir realiame gyvenime yra giliai įsišaknijęs, nes mūsų visuomenėje vyrauja struktūrinė nelygybė. Apie jį vis dar nutylima ir jis ir toliau yra vienas iš sunkiausių žmogaus teisių pažeidimų. Smurtas dėl lyties tebėra plačiai paplitęs ir daro didžiulį poveikį aukoms, jų šeimoms ir bendruomenėms. Šią padėtį dar labiau apsunkina šališkumas lyčių atžvilgiu, stereotipai ir nuolat pasireiškiantys istoriškai nelygūs galios santykiai. Europos Tarybos konvencijoje dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencijoje) pripažįstamas šis struktūrinis smurto dėl lyties pobūdis. Todėl smurtas dėl lyties mūsų visuomenėje vis labiau plinta ne dėl vieno, o dėl daugybės veiksnių, t. y. kultūrinių, teisinių, ekonominių ir politinių veiksnių.

Šiandienos skaitmeniniame amžiuje interneto ir IRT pagalba sparčiai kuriamos naujos socialinės skaitmeninės erdvės ir keičiasi asmenų susitikimo, bendravimo ir sąveikavimo būdai. Vis dažniau pasitaiko internetinis ir naudojant IRT vykdomas smurtas dėl lyties, ypač kasdien ir visur naudojant socialinių tinklų platformas ir kitas technines prietaikas. Kibernetinis smurtas prieš moteris – tai smurto dėl lyties forma. Kibernetinis smurtas apima priekabiavimą ir persekiojimą kibernetinėje erdvėje, naudojimąsi atvaizdu be sutikimo, seksistines neapykantą kurstančias kalbas ir kitas formas.

Tačiau kibernetinis smurtas dėl lyties nėra nauja smurto forma, o smurto dėl lyties realiame gyvenime tąsa. Jis daro didelį poveikį asmenų pagrindinėms teisėms ir laisvėms, jų orumui ir gyvenimui visais lygmenimis, įskaitant fizinę, emocinę ir psichinę sveikatą, gerovę bei socialinį, ekonominį ir profesinį tobulėjimą. Smurto aukos patiria didesnį nerimą, stresą, depresiją, traumas, panikos išpuolius, savigarbos praradimą ir bejėgiškumo reaguojant į smurtą jausmą. Kai kurios moterų grupės, įskaitant aktyvistes ir žmogaus teisių gynėjas, politikoje dalyvaujančias moteris, žurnalistes, tinklaraštininkes, etninių mažumų grupėms priklausančias moteris, lesbietės, biseksualias ir translytes moteris, taip pat neįgalios moterys ypač dažnai susiduria su smurtu IRT aplinkoje. Tarpsektorinis požiūris yra labai svarbus siekiant suprasti konkrečias diskriminacijos formas, kurios daro poveikį kibernetinio smurto dėl lyties aukoms. Tikrovėje taip pat matyti, kad dėl kibernetinio smurto dėl lyties moterų, kaip aktyvių skaitmeninės srities piliečių, balsas dažnai nutildomas ir jos šioje srityje dalyvauja mažiau, ir šis atgrasomasis poveikis dažnai perduodamas ir realiame gyvenime.

Parlamentas keliose rezoliucijose pripažino, kad itin svarbu panaikinti smurtą dėl lyties ir smurtą prieš moteris, bei ragino imtis teisinių ir politinių kovos su šiuo reiškiniu veiksmų. Šią problemą atspindi šios Parlamento iniciatyvos:

- 2017 m. rugsėjo 12 d. rezoliucijoje dėl pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo sudarymo Europos Sąjungos vardu Parlamentas pabrėžė, kad turi būti imamasi priemonių siekiant kovoti su besiformuojančiu smurto dėl lyties internete, įskaitant patyčias, priekabiavimą ir bauginimą, ypač jaunų moterų ir mergaičių bei LGBTI asmenų, reiškiniu;

- savo 2017 m. spalio 3 d. rezoliucijoje dėl kovos su kibernetiniais nusikaltimais Parlamentas pabrėžė, kad reikia nustatyti bendras suderintas teisines kibernetinių

nusikaltimų, įskaitant seksualinę prievartą prieš vaikus ir jų išnaudojimą internete, priekabiavimą kibernetinėje erdvėje ir kibernetinių išpuolių, apibrėžtis;

- savo 2017 m. spalio 26 d. rezoliucijoje dėl kovos su seksualiniu priekabiavimu ir prievarta ES Europos Parlamentas priminė, kad reikia imtis pagrindinių veiksmų kovojant su naujomis smurto formomis, pvz., kibernetinėje erdvėje, ir pabrėžė, kad priekabiavimas prie moterų kibernetinėje erdvėje, ypač socialiniuose tinkluose, skatina kitų formų smurtą prieš moteris ir mergaites;
- savo 2018 m. balandžio 17 d. rezoliucijoje dėl moterų ir mergaičių įgalėjimo pasitelkiant skaitmeninį sektorių Parlamentas priminė, kad skaitmeniniai ryšių palaikymo būdai prisideda prie to, kad daugėja neapykantą kurstančių kalbų ir grasinimų moterims ir kad įvairių formų kibernetinis smurtas prieš moteris vis dar nėra teisiškai pripažįstamas. Todėl Parlamentas ragino aktyviau koordinuoti ES ir valstybių narių veiksmus, kad būtų kovojama su tarpvalstybiniu nusikalstamumu naudojant technologijas, pvz., prekyba žmonėmis, priekabiavimu ir persekiojimu kibernetinėje erdvėje, ir paragino valstybes nares į savo baudžiamuosius kodeksus įtraukti naujų formų kibernetinį smurtą;
- 2018 m. balandžio 26 d. FEMM komitetas priėmė pranešimo projektą, kuriame siūlomos kovos su bauginimu ir seksualiniu priekabiavimu, įskaitant bauginimą ir priekabiavimą internete, priemonės;
- savo 2019 m. lapkričio 28 d. rezoliucijoje dėl ES prisijungimo prie Stambulo konvencijos ir kitų kovos su smurtu dėl lyties priemonių;
- savo 2021 m. sausio 21 d. rezoliucijoje dėl ES lyčių lygybės strategijos Parlamentas palankiai įvertino Komisijos pasiūlytas kovos su kibernetiniu smurtu (įskaitant priekabiavimą internete, patyčias kibernetinėje erdvėje ir seksistines neapykantą kurstančias kalbas), kuris neproporcingai paveikia moteris ir mergaites, ypač viešajame diskurse dalyvaujančias aktyvistes, politikes ir kitas visuomenės veikėjas, priemones. Jis taip pat primygtinai paragino valstybes nares ir ES patvirtinti tolesnes kovos su šiomis smurto formomis priemones, įskaitant privalomas teisėkūros priemones, pagal Direktyvą dėl visų formų smurto prieš moteris prevencijos ir kovos su juo, taip pat ragino valstybes nares remti mokymo priemonių, skirtų susijusioms tarnyboms visais etapais nuo prevencijos ir apsaugos iki baudžiamojo persekiojimo, pvz., policijos pajėgoms ir teisingumo sistemai, taip pat informacijos ir ryšių sektoriui, kūrimą, kartu užtikrinant pagrindines teises internete;
- savo 2021 m. sausio 21 d. rezoliucijoje „Skaitmeninio lyčių atotrūkio panaikinimas: moterų dalyvavimas skaitmeninėje ekonomikoje“;
- savo 2021 m. vasario 11 d. rezoliucijoje „25 metai po Pekino deklaracijos ir veiksmų platformos priėmimo: su moterų teisėmis susiję ateities uždaviniai Europoje“ Parlamentas paragino valstybes nares ir Komisiją patvirtinti konkrečias priemones siekiant panaikinti kibernetinį smurtą, įskaitant priekabiavimą internete, patyčias kibernetinėje erdvėje ir prieš moteris nukreiptą neapykantos kurstymą.

Teisinis pagrindas

Šios teisėkūros iniciatyvos teisinis pagrindas yra Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 83 straipsnio 1 dalis. SESV 83 straipsnio 1 dalyje vartojamas terminas „kibernetiniai

nusikaltimai“ gali apimti nusikaltimus, padarytus elektroninių ryšių tinklų ar informacinių sistemų atžvilgiu arba jais naudojantis. Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, atitinkama terminija keitėsi ir dabar terminai „kibernetiniai nusikaltimai“ ir „kompiuteriniai nusikaltimai“ vartojami kaip sinonimai. Sunkios tarpvalstybinio pobūdžio smurto dėl lyties internetinėje erdvėje formos gali patekti į „kompiuterinių nusikaltimų“ sąvoką, kaip apibrėžta SESV 83 straipsnio 1 dalyje.
Pasiūlymo dalims, kuriomis siekiama skatinti ir remti valstybių narių veiksmus nusikaltimų prevencijos ir aukų apsaugos, paramos joms ir žalos atlyginimo priemonių srityje, taip pat galėtų būti aktualus SESV 84 straipsnis. Tačiau, jei numatytos prevencinės priemonės būtų laikomos šalutinėmis kriminalizuojant kibernetinį smurtą, nebūtų reikalaujama papildomai įtraukti tam tikro teisinio pagrindo.

Siūlomų rekomendacijų paaiškinimas

Rekomendacijose, kurios išdėstytos rezoliucijos prieduose, numatyti šie elementai:
Direktyvos tikslas; taikymo sritis ir apibrėžtys; prevencinės priemonės; aukų apsauga, parama joms ir jų patirtos žalos atlyginimas; baudžiamasis persekiojimas ir kibernetinio smurto dėl lyties kriminalizavimas, duomenų rinkimas ir ataskaitų teikimas.
Direktyvos tikslas – nustatyti būtiniausias taisykles, susijusias su kibernetinio smurto dėl lyties nusikaltimo apibrėžtimi ir susijusiomis sankcijomis, nustatyti priemones, kuriomis būtų skatinami ir remiami valstybių narių veiksmai šio nusikaltimo prevencijos srityje, taip pat aukų apsaugos, paramos joms ir jų patirtos žalos atlyginimo užtikrinimo priemones. Šios iniciatyvos pranešėjos mano, kad ES neturi teisinės sistemos, kuria remiantis būtų galima kovoti su smurtu dėl lyties, o konkrečiau – su kibernetiniu smurtu dėl lyties, taip pat apsaugoti ir remti aukas.
Kaip nurodyta rezoliucijoje, yra keletas kibernetinio smurto dėl lyties apibrėžčių, tačiau tarptautiniu mastu nėra susitarta dėl teisinės apibrėžties. Dėl šios priežasties rekomendacijoje dėl taikymo srities ir apibrėžčių Komisija turėtų pasiūlyti konkrečią apibrėžtį, kuri apimtų bet kokios formos smurtą dėl lyties, kuris buvo įvykdytas, prie kurio įvykdymo prisidėta ar kuriuo buvo apsunkintos aplinkybės iš dalies ar visiškai naudojant IRT, prieš moterį, dėl to, kad ji yra moteris, arba kuris neproporcingai veikia moteris. Toks pasiūlymas grindžiamas apibrėžtimi, kurią 2018 m. ataskaitoje dėl smurto internete vartoja JT specialioji pranešėja smurto prieš moteris klausimais.
Siūlomos prevencinės priemonės yra susijusios su pagrindinėmis smurto dėl lyties, įskaitant kibernetinį smurtą, priežastimis. Todėl daugiausia dėmesio jose skiriama švietimui, informuotumo didinimui, lyčių stereotipų šalinimui ir mokslinių tyrimų skatinimui. Įgyvendinant šias priemones taip pat reikalingas daugiadisciplinis ir suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimas, be kita ko, su prieglobos paslaugų teikėjais, bendradarbiavimas su technologijų įmonėmis dėl geriausios patirties kovojant su kibernetiniu smurtu dėl lyties, laikantis pagrindinių teisių.
Siekiant apsaugoti ir remti kibernetinio smurto dėl lyties aukas, pasiūlyme pirmiausia nurodoma, į kokių grupių aukas reikėtų atsižvelgti. Ketinimas turėtų būti kuo išsamesnis, atsižvelgiant į tarpsektoriškumą ir konkrečius aukų poreikius. Į pasiūlymą įtraukti keli aukų apsaugos ir paramos joms veiksmai. Ypatingas dėmesys skiriamas poreikiui sudaryti palankesnes sąlygas ir gerinti galimybes pranešti apie smurtą dėl lyties ir išvengti antrinės viktimizacijos. Siekiant šio tikslo labai svarbus yra praktikuojančių teisininkų ir specialistų, kurie palaikys ryšius su aukomis, mokymas.
Kartu su šiais veiksmais teikiamos konkrečios pagalbinės paslaugos, kurios turi būti įgyvendinamos arba didinamos, kad apimtų ir kibernetinio smurto dėl lyties aukas (pagalbos linijos, prieglaudos).

Kitas teisėkūros iniciatyvos elementas yra susijęs su baudžiamąja teise ir baudžiamuoju persekiojimu už kibernetinį smurtą dėl lyties. ES turi turėti galimybę nustatyti būtiniausias taisykles, kad būtų užtikrintas baudžiamasis persekiojimas už kibernetinį smurtą dėl lyties. Priede pateiktoje rekomendacijoje nenustatomos visos galimos nusikalstamos veikos ir sunkinančios aplinkybės, nes dėl sparčios skaitmeninių technologijų plėtros gali atsirasti naujų formų kibernetinis smurtas. Joje Komisijai pateikiami tam tikri kriterijai, pagal kuriuos būtų galima apibrėžti šias nusikalstamas veikas.
Vis dėlto bendrapranešėjos mano, kad nustatant nusikalstamos veikos, susijusios su kibernetiniu smurtu dėl lyties, sąrašą reikėtų atsižvelgti į šiuos veiksmus:

- **priekabiavimą kibernetinėje erdvėje** (įskaitant patyčias kibernetinėje erdvėje, nepageidaujamą akivaizdžiai seksualinio turinio medžiagos gavimą, bauginimą);
- **persekiojimą kibernetinėje erdvėje;**
- **su IRT susijusius privatumo pažeidimus** (įskaitant privačių duomenų ar vaizdų, įskaitant intymius duomenis be sutikimo, vertinimą, dalijimąsi ir manipuliavimą jais, privačių seksualių nuotraukų viešinimą ir seksualių vaizdų atskleidimą be sutikimo, asmeninės informacijos viešinimą ir tapatybės vagystę);
- **nuotolinį valdymą arba stebėjimą** (įskaitant atvejus, kai naudojamos mobiliųjų įrenginių šnipinėjimo programėlės);
- **grasinimus** (įskaitant tiesioginius grasinimus ir grasinimus panaudoti smurtą, turto prievartavimą, seksualinių paslaugų ar seksualinės medžiagos prievartavimą, šantažą);
- seksistinę neapykantą kurstančią kalbą (įskaitant smurtinio turinio skelbimą ir dalijimąsi juo, seksistinių ar su lytimi susijusių komentarų naudojimą ir įžeidinėjimą, moterų užgauliojimą už jų išreikštą nuomonę ir už tai, kad atsisakė priimti seksualinio pobūdžio pasiūlymus);
- **savižudybės** ar anoreksijos skatinimą ir psichologinę žalą sukeliantį elgesį;
- **kompiuterinę žalą** rinkmenoms, programoms, prietaisams, išpuolius interneto svetainėse ir kituose skaitmeninio ryšio kanaluose;
- **neteisėtą prieigą** prie mobiliojo telefono, e. pašto, tikralaikių pokalbių žinučių ar socialinių tinklų paskyrų;
- teismo sprendime nustatytų ryšių draudimų pažeidimą;
- **tiesioginį smurtą.**

Galiausiai, iniciatyvoje pabrėžiamas poreikis turėti aiškią strategiją dėl suskirstytų ir palyginamų duomenų rinkimo ir susijusių institucijų ataskaitų teikimo. Jei ES nori turėti tinkamą kovos su smurtu dėl lyties, įskaitant smurtą kibernetinėje erdvėje, arba apskritai su smurtu prieš moteris sistemą, ji turi turėti galimybę rinkti ir skelbti duomenis apie įvairias kibernetinio smurto dėl lyties formas. Kartu su valstybių narių pateiktais duomenimis Komisija turėtų reguliariai teikti Europos Parlamentui ir Tarybai direktyvos įgyvendinimo ataskaitą, įskaitant galimas jos tobulinimo priemones ir (arba) pakeitimus.

Išvada

Smurtą dėl lyties, įskaitant kibernetinį smurtą, toliau stiprina įvairios visuomenės problemos –

tokią išvadą galima padaryti sprendžiant iš krizės, kurią sukėlė COVID-19 protrūkis, tačiau trūksta politinės valios, kad tai taptų prioritetu. Siekiant lyčių lygybės reikia panaikinti visų formų smurtą dėl lyties ir pašalinti kliūtis, trukdančias moterims visapusiškai įgyvendinti savo teises. Valstybėse narėse taikomi įvairūs kovos su kibernetinio smurtu dėl lyties metodai. Be suderintos apibrėžties ir bendro požiūrio, yra keletas kitų problemų ir uždavinių: pranešimas ne apie visus atvejus, menkas visuomenės ir teisėsaugos institucijų informuotumas, nepakankama parama aukoms, taip pat riboti moksliniai tyrimai ir žinios apie šį reiškinį. Todėl, siekdami suteikti naują postūmį smurto dėl lyties panaikinimui tiek internete, tiek realiame gyvenime, turime būti pasirengę išnagrinėti pagrindines smurto dėl lyties priežastis, sistemas, kuriomis sudaromos sąlygos jį įvykdyti, ir veiksnius, kurie jį padidina. Pagrindinės visų rūšių smurto dėl lyties priežastys yra tos pačios, todėl mums reikia teisės aktų ir politikos, kuriais jos būtų šalinamos kompleksiškai. Stambulo konvencija kol kas yra išsamiausia tarptautinė sutartis, sudaranti teisinę sistemą, kuria siekiama apsaugoti moteris ir mergaites nuo visų formų smurto, užtikrinti smurto prieš jas prevenciją bei baudžiamąjį persekiojimą už jį ir panaikinti šį smurtą. Nors Taryba vis dar neleidžia ratifikuoti Konvencijos, ES neturėtų laukti, nes kiekvieną laukimo dieną atsiranda naujų smurto dėl lyties aukų. Siūloma teisėkūros iniciatyva siekiama kovoti su šiuo reiškiniu. Joje holistinis požiūris taikomas ne tik tam, kad būtų kriminalizuojamas tam tikras elgesys, bet ir tam, kad būtų remiamos ir apsaugotos tokio elgesio aukos.